

NEW YORK TIMES BESTSELLER

# UNORTHODOX

SKANDÁLNÍ ODMÍTNUTÍ  
MÝCH CHASIDSKÝCH KOŘENŮ

**NETFLIX**  
A NETFLIX  
ORIGINAL SERIES

DEBORAH FELDMAN

xyz

# Unorthodox

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na  
**www.xyz.cz**  
**www.albatrosmedia.cz**



**Deborah Feldmanová**  
**Unorthodox – e-kniha**  
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.  
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována  
bez písemného souhlasu majitelů práv.

**ALBATROS**  **MEDIA**

*NEW YORK TIMES BESTSELLER*

# ~~UNORTHODOX~~

SKANDÁLNÍ ODMÍTNUTÍ  
MÝCH CHASIDSKÝCH KOŘENŮ

**DEBORAH FELDMANOVÁ**

**xyz**





Deborah Feldmanová

# UNORTHODOX

SKANDÁLNÍ ODMÍTNUTÍ MÝCH  
CHASIDSKÝCH KOŘENŮ

xyz



## Ohlasy na knihu

„Představte si Franka McCourta coby židovskou pannu a máte ve zkratce *Unorthodox*: Z nešťastného dětství prožitého v etnické enklávě se zrodí nový talent. Je to citlivý a nezapomenutelný příběh o dospívání, o snaze najít štěstí a nejen propojení, navazující na tradici knihy *Bread Givers* Anzie Yezierske z roku 1925 a klasiky *V Brooklynu roste strom* Betty Smithové z roku 1943.

– *Pittsburgh Post-Gazette*

„Výmluvné, půvabné a dostatečně emotivní... Není divu, že si tuto knihu kupují všechny dívky v Brooklynu, schovávají si ji pod matrací a čtou ji v noci pod peřinou. Možná je při tom poprvé napadne i myšlenka na jejich vlastní útěk.“

– *HuffingtonPost.com*

„Překvapivě dojemný, skvěle a barvitě napsaný příběh o dospívání.“

– *The Jewish Week*

„Věcný styl (Feldmanové) skrývá pronikavá porozumění.“

– *The New York Times*

*Jména a charakteristické rozpoznávací rysy všech osob byly v knize pozměněny. Všechny události, které v ní popisují, se skutečně odehrály. Některé příběhy jsou zkrácené nebo sjednocené. Sled událostí byl také v některých případech pozměněn, aby byla ochráněna identita zúčastněných osob a aby byla zachována kontinuita příběhu. Všechny dialogy co nejvěrněji imitují skutečné rozhovory tak, jak proběhly a jak jsem si je já sama zapamatovala.*



# Poznámka autorky

Satu Mare neboli Satmar v jidiš je jméno města na hranicích mezi Maďarskem a Rumunskem. Jak tedy došlo k tomu, že byla chasidská sekta pojmenována podle malého transylvánského města? Když se za druhé světové války maďarsko-židovský právník a novinář Rudolf Kasztner rozhodl zachránit před jistou smrtí prominentní Židy, svou misí zachránil život i rabínovi z tohoto města. Rabín později emigroval do Ameriky a za ním se tam vydala velká skupina dalších přeživších. Společně vytvořili chasidskou sekту a pojmenovali ji po jejich rodném městě. Podobně tak udělali i další rabíni, kterým se podařilo přežít a své frakce pojmenovali podle měst, ze kterých pocházeli. Jejich snahou bylo zachovat vzpomínky na původní štetl a komunity, které byly za holokaustu vyhlazeny. V Americe chasidští Židé s vervou nadále pokračovali ve svém dědictví, které by jinak nezůstalo zachováno, jako například nošení tradičních oděvů a mluvení pouze v jidiš, stejně jako to dělali i jejich předci. Mnozí se záměrně postavili proti vyhlášení státu Izrael, neboť jsou přesvědčeni, že genocida Židů byla trestem za asimilaci a sionismus. Chasidští Židé se zaměřili především na reprodukci ve snaze nahradit ty, kdo nepřežili,

## Deborah Feldmanová

a znovu tak navýšit řady svých členů. K dnešnímu dni chasidská populace i nadále velmi rychle roste, což je obecně považováno za konečnou pomstu Hitlerovi.





# Prolog

V předvečer svých dvacátých čtvrtých narozenin jsem se rozhodla promluvit si s matkou. Většinou se scházíme v jedné vegetariánské restauraci na Manhattanu, která se chlubí svými bio produkty přímo z farmy. Poslední dobou sice pociťuji jistou slabost pro vše, co má něco společného s vepřovým a mořskými plody, přesto mě ale příslib jednoduchého jídla naplňuje očekáváním. S rozcuchanou blond kšticí a velkýma modrýma očima působí náš číšník až nápadně nežidovsky. Protože jsme na Upper East Side a za talíř zeleniny tu vysolíme minimálně stovku, chová se k nám, jako kdybychom byly nějaké královny. Je až ironické, jak je o našem postavení automaticky přesvědčen a vůbec přitom netuší, že má před sebou dva outsidersy. Nikdy bych nevěřila, že se něčeho podobného dočkám.

Když jsme si schůzku domlouvaly, upozornila jsem matku, že se jí chci vyptat na pár věcí.

Za poslední rok jsme spolu sice strávily mnohem víc času než za celou dobu mého dospívání, tématu minulosti jsem se však doposud většinou vyhýbala. Třeba jsem to nechtěla vědět. Možná jsem ani nestála o to, abych se dozvěděla, že všechno, co mi o mé matce tvrdili, bylo úplně špatně. Nebo jsem si nechtěla přiznat, že by to byla pravda. K tomu, abych zveřejnila svůj životní příběh,

bude nezbytná trocha poctivé upřímnosti, a to nejen z mé strany.

Chasidskou komunitu jsem nadobro opustila přesně před rokem. Je mi dvacet čtyři let a celý svůj život mám stále ještě před sebou. I můj syn teď má před sebou mnohem světlejší budoucnost. Cítím se, jako kdybych se ocitla na startovní čáře závodu přesně v okamžiku, kdy zazní výstřel z pistole. Když se porovnávám s mou matkou, nějaká podoba by mezi námi být mohla, ale odlišnosti jednoznačně převažují. V době, kdy odešla, byla o něco starší a mě s sebou nevzala. Cesta, kterou si vybrala, byla spíš bojem o bezpečí než o štěstí. Naše sny se nad námi vznášejí v podobě mraků, ale ty moje se zdají být větší a nadýchanější. Její se jeví jako jemné podlouhlé obláčky vysoko na zimní obloze. Kam až má paměť sahá, od života jsem vždy chtěla vše, co mi může nabídnout. To je hlavní rozdíl mezi mnou a ostatními lidmi, kteří se spokojí i s málem. Dokonce vůbec nechápu, jak mohou mít lidé tak zanedbatelné touhy a omezené ambice, když jsou naše možnosti nekonečné. Svou matku zas tak dobře neznám, abych mohla porozumět jejím snům. Víím jen, že jsou pro ni důležité, a chci to respektovat. I přes všechny odlišnosti tu ale jistý společný znak je. Obě jsme se rozhodly jít za lepším.

Matka se narodila a vyrůstala v německé židovské komunitě v Anglii. Její rodina byla sice nábožensky založena, ale nebyli to chasidé. Podle toho, co mi vypráví, se z ní po rozvodu jejích rodičů stal v dospívání nešťastný a nemotorný bouřlivák. Na sňatek neměla zrovna nejružovější vyhlídky, a už vůbec to nevypadalo, že se vdá výhodně. Číšník před ní postaví talíř s polentovými hranolky a černými fazolemi a ona si jeden hranolek napíchne na vidličku.

## UNORTHODOX

„Když přišla nabídka k sňatku s tvým otcem, byl to splněný sen,“ vypráví mi mezi jednotlivými sousty. „Pocházel z bohaté rodiny a zoufale se ho snažili oženit. Ostatní sourozenci na jeho zasnuby čekali jako na smilování, aby se konečně mohli pohnout s vlastními životy. Bylo mu dvacet čtyři, a to byl pro chlapce z dobré židovské rodiny příliš vysoký věk na to, aby byl ještě svobodný. Čím starší, tím horší jsou vyhlídky na sňatek.“

Má matka Ráchel byla otcova poslední šance.

Matka vzpomíná, jak z toho všichni v jejím okolí byli nadšeni. Dostane se do Ameriky! Čekal tam na ně nádherný, úplně nový a kompletně zařízený byt. Byli ochotni hradit veškeré výdaje a obdarovali ji krásným oblečením a šperky. A její budoucí švagrové už byly celé natěšené, jak se s ní budou přátelit.

„Takže se k tobě vlastně chovali hezky?“ ptám se a mám na mysli mé tety a strýce, kteří, pokud si pamatuji, na mě vždy shlíželi trochu z patra, ale tenkrát jsem úplně nechápala proč.

„Ze začátku ano,“ zamyslí se. „Byla jsem pro ně něco jako nová hračka z Anglie, jestli chápeš, jak to myslím. Roztomilý hu-beňour s legračním přízvukem.“

Pro ty mladší byla vlastně spásou. Ušetřila jim tak další roky bez možnosti najít si partnera. Zpočátku byli všichni vděční za to, že se jejich bratr konečně bude ženit.

„Udělala jsem z něj spořádaného člověka,“ pokračuje ve vyprávění matka. „Dohlížela jsem na to, aby chodil vždy čistě upravený. Sám o sebe nedbal, tak jsem si to vzala na starost já. To mojí zásluhou vypadal mnohem lépe a už se za něj ostatní nemuseli stydět.“

Hanba je to jediné, co se mi vybaví, když si na otce vzpomenu. Mám ho v paměti jako neustále zanedbaného a špinavého,

s nevhodným chováním malého dítěte.

„Co si o otci myslíš dnes?“ ptám se. „V čem je podle tebe problém?“

„Vlastně ani nevím. Tuším, že trpí halucinacemi a má nějaká další psychická onemocnění.“

„Vážně? To si opravdu myslíš? Třeba je jen duševně zaostalý.“

„Tenkrát po svatbě k jednomu psychiatrovi zašel. Od něj jsem se dozvěděla, že to bude s největší pravděpodobností nějaká forma poruchy osobnosti. Nemohl ale přesně určit jaká, protože otec odmítl spolupracovat a podstoupit další testy. Nechtěl se nechat léčit.“

„Já si tím tak úplně jistá nejsem,“ podotknu zamyšleně. „Teta Chaya tenkrát vyprávěla, že mu už jako dítěti byla diagnostikována retardace. Jeho IQ prý bylo jen šedesát šest. S tím moc nenaděláš.“

„Ani se nesnažili něco s tím udělat,“ trvá na svém matka. „Mohli se pokusit o nějakou formu léčby.“

Souhlasně pokyvují hlavou. „Takže ze začátku se k tobě chovali hezky. A co bylo potom?“ Ve vzpomínkách si vybavuji své tety, jak matku za jejími zády nenávistně pomlouvaly.

„To víš, když se situace zklidnila, přestaly si mě všímat. Nikdy mi nedovolily, abych společně s nimi něco podnikala. Přehlížely mě, protože jsem byla z chudé rodiny a ony k vlastním penězům vydaly ještě ty cizí. Žily jiný život. Tvůj otec peníze vydělat nedokázal a já vlastně taky ne, takže nás tvůj dědeček musel živit. Ale byl pěkná držgrešle a přepočítával nám každou korunu, kterou jsme utratili za jídlo. Tvůj *zeide* nebyl vůbec hloupý člověk, ale lidem nerozuměl ani za mák. Žil úplně mimo realitu.“

Křivá zmínka o mé rodině se mě stále ještě bolestně dotýká. Mám pocit, že bych se jich měla zastat.



## UNORTHODOX

„Zato tvoje *bubbe*, ta ke mně respekt měla, o tom není pochyb. Ale na ni nikdo nedal. I když byla mnohem chytřejší a otevřenější než ostatní, nikdo to nedocenil.“

„V tom s tebou naprosto souhlasím!“ Mám radost, že se na něčem shodneme. Alespoň na jednoho člena rodiny máme obě stejný názor. „Ke mně se chovala také tak. Respektovala mě i v situacích, kdy na mě ostatní pohlíželi jako na potíživku.“

„To sice ano... ale její názor nikdy neměl žádnou váhu.“

„V tom máš pravdu,“ oduším.

Matka vlastně nakonec neměla nikde zastání. Ani u manžela, ani u jeho rodiny. Chyběl jí domov. Na vysoké alespoň cítila, že má její existence nějaký smysl a směr. Když ti nezbyde vůbec žádný důvod, proč zůstat, odejdeš. Jdeš tam, kde tě ostatní přijmou, kde se můžeš cítit užitečný.

Číšník se znovu objeví u našeho stolu, tentokrát s čokoládovým brownie, ve kterém je zapíchnutá svíčka. „Hodně štěstí, zdraví...“ zanotuje tiše a naše pohledy se na krátký okamžik setkají. Okamžitě sklopím zrak a cítím, jak mi červenají tváře.

„Tak sfoukni si tu svíčku,“ naléhá matka a vytahuje fotoaparát. Nejradši ze všeho bych se začala smát. Číšník si určitě myslí, že jsme jen další matka s dcerou, které si takhle společně každý rok vyrazí oslavit narozeniny. Asi by nikoho nenapadlo, že matka o většinu mých narozeninových oslav úplně přišla. Jak to jen dělá, že se dokáže takhle rychle přizpůsobit nové situaci? Je to pro ni přirozené? Já to tak necítím. Poté, co společně zhltneme brownie, se na chvíli zarazí a otře si ústa. Začne mi vysvětlovat, že mě tentokrát s sebou vzít chtěla, ale nebylo to možné. Neměla žádné peníze. Otcova rodina jí vyhrožovala, že když se o to pokusí, udělají jí

## Deborah Feldmanová

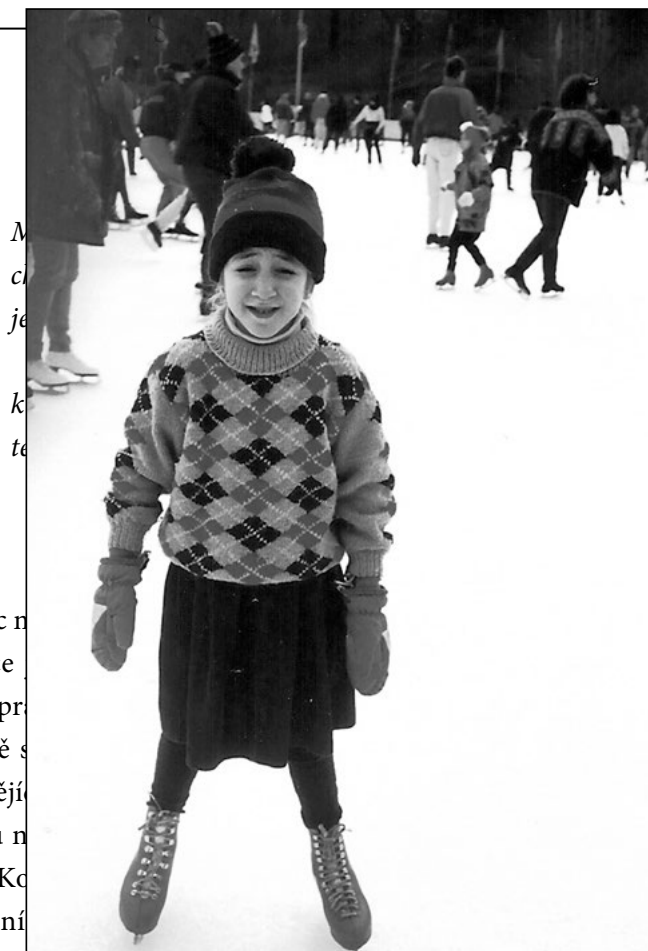
ze života peklo. Nejhorší byla Chaya, tvoje nejstarší teta, vypráví. „Když jsem za tebou jezdila na návštěvu, chovala se ke mně jako kdybych byla úplná nicka. Jako kdybych ani nebyla tvoje matka a nikdy tě neporodila. Copak na to měla právo? Vždyť ani nebyla z jejich krve!“ Chaya se do rodiny jen přivdala. Vzala si nejstaršího syna a okamžitě začala všemu velet, vzpomíná matka. Vždycky musela všem rozkazovat, všechno organizovala a ostatním vnucovala své názory.

Když matka opustila otce, Chaya převzala kontrolu i nade mnou. Rozhodla o tom, že zůstanu žít u prarodičů a budu navštěvovat satmarskou školu. A že se jednou provdám za slušného satmarského chlapce z dobré a zbožné rodiny. Koneckonců to její zásluhou jsem se naučila uchopit pevně otěže svého vlastního života rukou stejně tvrdou, jako měla ona. Nedovolit nikomu, aby mi šlapal po štěstí.

Později jsem se dozvěděla, že to byla Chaya, kdo nakonec přemluvil Zeidyho, aby zašel za dohazovačem. A to jsem teprve čerstvě oslavila své sedmnácté narozeniny. Vlastně tou dohazovačkou byla ona sama. To ona rozhodla, za koho se nakonec provdám. Měla bych ji vinit ze všeho, čím jsem si následkem toho rozhodnutí prošla. Ale rozum mi velí jinak. Víím, jak to v našem světě chodí a jak snadno se lidé nechají strhnout silným proudem letitých tradic.

Srpen 2010  
New York City





Otec n  
Ulice  
lidupr  
slabě s  
jíždějí  
dolů n  
ku. Kc  
tu s ní

kladu.  
zvykle  
oblohy  
k pro-  
rám se  
hodní-  
to, že

Zapínat pece v Beigelovic košer pekárně po šabatu je jedno z otcových příležitostných zaměstnání. O šabatu musí všechny

židovské podniky zavřít a zákon si žádá, aby to byl Žid, kdo vše znovu uvede do provozu. Není na tom nic složitějšího a pro otce je tahle práce ideální. V okamžiku, kdy dorazíme, jsou již zaměstnanci nežidovského původu na svých místech a připravují těsta, ze kterých budou potom dělat housky a bochníky. Otec prochází rozlehlým areálem a zapíná všechny spínače. Přesunujeme se z jedné velké místnosti do druhé a za námi se line bzukot a hukot, který pomalu nabírá na síle. Tohle je jeden z těch týdnů, kdy mě s sebou vzal. Je vzrušující být uprostřed takového ruchu a vědět, že otec je v centru všeho dění a ostatní lidé musí počkat na něj, aby mohli zase normálně pokračovat ve své práci. Důležitost jeho postavení zvyšuje i tu moji. Zaměstnanci mu pokývují na pozdrav, když kolem nich prochází, a přestože dorazil pozdě, usmívají se na něj. Hladí mě po hlavě zaprášenýma rukama v rukavicích. Když otec dokončí poslední úsek, celá pekárna pulzuje hukotem hnětacích strojů a pásových dopravníků. Betonová podlaha mi jemně vibruje pod nohama. Dívám se, jak plechy mizí v troubě, a z druhé strany je potom vytahují plné lesklých zlatavých houstiček, pěkně vyrovnaných do řady. Otec si povídá se zaměstnanci a při tom ukusuje vaječný *kichel*.

Bubby vaječný *kichel* miluje. Pokaždé, když se z pekárny vracíme, jí nějaké přineseme. V přední části pekárny jsou na regálech vyskládané zalepené krabice naplněné nejrůznějšími druhy pečiva a připravené k ranní roznášce. Při odchodu si jich s sebou

vezmeme tolik, kolik jen dokážeme pobrat. Jsou v nich zabalené vyhlášené košer cupcaky s duhovým cukrovým sypáním, čokoládové a skořicové babky, dort ze sedmi vrstev přetékající margarínem a malé polomáčené sušenky, ze kterých ráda okusuji jenom čokoládovou půlku. Cokoli si otec při odchodu vybere, odnese me potom do domu prarodičů. Tam se vše štedře vyskládá na stůl v jídelně a já jsem celá natěšená, kdy už konečně budu moct ochutnat.

Neznám nic lepšího než damaškový ubrus pokrytý nejrůznějšími sladkostmi a cukrátky, jako kdyby to bylo zboží vystavené v aukci. Takovému bohatství se nic nevyrovná. S chutí polevy na jazyku a s pusou plnou drobků se mi dnes bude lépe usínat.

Podobné okamžiky strávené s otcem jsou vzácné. Nemám moc jiných důvodů, proč na něho být pyšná. Bubby sice pečuje o to, aby měl čistě vyprané prádlo, přesto má ale neustále na košili v podpaží zažloutlé skvrny. Směje se s pusou legračně roztaženou od ucha k uchu a vypadá při tom jako klaun. Když se za námi občas u Bubby zastaví, přinese s sebou nanuky v čokoládě od Kleina a v očekávání jakéhokoli výrazu vděčnosti s nedočkavostí sleduje, jak je jím. Pravděpodobně je přesvědčen o tom, že být dobrým otcem znamená zajistit mi pravidelný přísun sladkostí. Jak rychle se objeví, tak rychle zase zmizí, protože má nějaké další neodkladné „zařizování“.

Je mi jasné, že mu ostatní nabízejí práci jen proto, že je jim ho líto. Požádají ho například, aby je někam zavezl nebo doručil balíček a další podobné činnosti, na kterých nemůže nic pokazit. Jemu to ale nedochází a žije v přesvědčení, že jim tím prokazuje velmi důležitou službu.

## UNORTHODOX

Otec má tedy neustále nějaké zařizování, ale mě s sebou bere jen občas do pekárny a vzácně i na letiště. Doprovázet ho na letiště je ještě víc vzrušující, bohužel tam ale nejezdí víc jak dvakrát do roka. Je dost nepochopitelné, že mě cesty na letiště tak baví, když velmi dobře vím, že já sama do letadla nikdy nevstoupím. Ohromně si ale užívám příležitost stát tam s otcem a čekat na člověka, kterého jsme sem přijeli vyzvednout. Pozoruji davy lidí, kteří se ve spěchu hrnou dovnitř i ven a táhnou za sebou zavazadla drkotající na kolečkách. Všichni tito lidé mají zřejmě nějaký smysluplný důvod proč a kam cestují a já si říkám, jaký to musí být úžasný svět, ve kterém se ptáci jen krátce dotknou země, aby se pak jako zázrakem objevili na jiném letišti, na úplně druhém konci světa. Mým velkým snem by bylo cestovat neustále z jednoho letiště na druhé, osvobodit se ze svého statického vězení.

Potom mě otec odveze domů a já se s ním zase nějakou dobu nevidím. Třeba i několik týdnů. Občas ho náhodou někde potkám, ale to se potom tvářím, jako že jsem si ho vůbec nevšimla. Snažím se tak vyhnout situacím, kdy mě bude chtít představit tomu, s kým si právě povídá. Nesnáším ty zvědavé a lítostivé pohledy, kterými se na mě všichni dívají, když se dozví, že jsem jeho dcera.

„Tak tohle je tvoje *maidelah*?“ prohodí blahosklonně a štípnou mě do tváře nebo mi zakřivenými prsty nadzvednou bradu. Potom na mě zblízka zírají, jako kdyby se chtěli ujistit, že jsem skutečně potomkem tohoto muže, a aby si potom mohli říkat: „*Nebach*, chudinka, je to snad její vina, že se narodila? Vždyť to má vepsané ve tváři, že s ní něco není v pořádku.“

Jediná Bubby je přesvědčena o tom, že je se mnou naopak všechno přesně tak, jak má být. Nic podobného by ji ani nikdy

nenapadlo. Bubby nikoho nesoudí. Ani mého otce, ale v jeho případě si to možná jen nechce připustit. Občas mi vypráví příběhy o otci, když byl v mém věku. Popisuje ho jako rozkošného nezbedu. Byl hubený jako vyžle, a aby do něj dostala nějaké jídlo, vyzkoušela i nemožné. Udělala by pro něj vše, co si jen přál, ale nikdy mu nedovolila vstát od stolu, dokud nedojedl. Jednou se mu podařilo přivázat kuřecí paličky na provázek a vystrčit je ven z okna kočkám na dvorku. Chtěl se tak vyhnout nekonečným hodinám u stolu, zatímco si ostatní venku hráli. Když se Bubby vrátila, pochlubil se prázdným talířem. „Kde máš kosti?“ zeptala se. „Přeci jsi je nesnědl.“ A byl odhalen.

Hrozně ráda bych otce za jeho geniální nápad obdivovala, ale když mi Bubby popsala, jak svůj plán nebyl schopen domyslet, bylo po obdivu. Nedošlo mu totiž, že musí provázky s ohlodanými kostmi zase vytáhnout a vrátit je zpátky na talíř. Dalo by se očekávat, že ve svých jedenácti letech bude o něco mazanější a svůj znamenitý plán dotáhne do konce.

V období dospívání už jeho nevinné rošťárny tak roztomilé nebyly. V ješivě nebyl schopen chvíli v klidu posedět, a tak Zeidy rozhodl, že ho pošlou na výcvikový tábor Gershoma Feldmana na severu státu New York. Navštěvoval tam ješivu pro problematickou mládež, která se od obyčejné ješivy lišila pouze tím, že vás tam za zlobení zbili. Na podivné chování mého otce to ale žádný vliv nemělo.

Výstřední chování se dítěti snáze odpouští. Ale jak vysvětlíte, že si dospělý člověk několik měsíců schovává kus dortu, až ho nakonec prozradí nesnesitelný zápach plísně? Nebo plnou lednici lahvíček s tekutými růžovými antibiotiky, která se většinou



## UNORTHODOX

podávají dětem a ze kterých si otec každý den trochu lokne v boji proti jakési neviditelné chorobě, kterou žádný z lékařů dosud nepotvrdil?

Bubby však o něj stále vytrvale pečuje. Hovězí už vaří jen pro něho. Zeidy ho přestal jíst od té doby, co byl před deseti lety odhalen skandál s košer hovězím, které nakonec vůbec košer nebylo. Bubby ale nepřestává vyvařovat pro všechny své syny, včetně těch ženatých. I když by se dnes o ně měly starat jejich manželky, na večeri se u ní vždycky zastaví a Bubby se tváří, že je to tak v naprostém pořádku. Pokaždé, když v deset večer otírá kuchyňskou linku, žertovně prohlásí, že už má „restaurace“ po zavíračce.

Chodím sem na jídlo i já a většinou tu taky přespávám, protože matka je teď skoro pořád pryč a na to, že by se o mne postaral otec, se nelze spolehnout. Když jsem byla ještě úplně malinká, pamatuji si, jak mi matka četla před spaním knížky o nenasytných housenkách a velkém červeném psu jménem Clifford. Jediné knížky, které má ve svém domě Bubby, jsou ty modlitební. Před spaním si odříkávám modlitbu Šema.

Moc ráda bych si ještě četla, protože mé nejšťastnější vzpomínky se pojí s obdobím, kdy mi bylo předčítáno, ale moje angličtina není dost dobrá. A hlavně nemám možnost si nějaké knihy sama obstarat. Místo četby mě tedy vyživují Beigelovic cupcaky a vaječný *kichel*. Bubby se ve vaření natolik vyžívá, že svým nadšením strhne i mne.

Kuchyně u Bubby funguje jako jakýsi střed světa. Je to místo, kde se všichni scházejí, aby si poklábosili a dozvěděli se nové drby, zatímco Bubby nalévá do elektrického mixéru nejrůznější ingredience nebo něco míchá v hrnci, který na sporáku nikdy

nechybí. Vážné rozhovory se Zeidym probíhají za zavřenými dveřmi, ale dobré zprávy se vždy oznamují v kuchyni. Kam až má paměť sahá, vždy mě ta malá místnost s bílými kachličkami plná voňavých výparů přitahovala. Už jako batole jsem se snažila dostat se z našeho bytu ve třetím patře k Bubby, která bydlela ve druhém. Opatrně jsem svýma baculatýma nožičkami slézala po linoleem pokrytém schodišti, pěkně schod po schodu a těšila se, že mě v kuchyni bude za vynaložené úsilí čekat sladká odměna v podobě želé s třešňovou příchutí.

Právě tady v téhle kuchyni jsem se vždy cítila v naprostém bezpečí. Sice jsem přesně nechápala před čím, ale bylo to to jediné místo, kde jsem nezažívala povědomý pocit, že jsem ztracená v cizí zemi, kde mě nikdo nezná a nikdo nerozumí jazyku, kterým mluvím. Kuchyň pro mne byla místem, odkud pocházím a už nikdy jsem odsud nechtěla být vtažena zpět do chaosu.

Většinou jsem se tam uvelebila na malé kožené stoličce zastrčené mezi stolem a lednicí, pozorovala jsem Bubby, jak šlehá těsto na čokoládový dort, a vyčkávala, až mi dovolí olízat stěrku. Před začátkem šabatu mele Bubby v mlýnku na maso hovězí játra a pomáhá si dřevěnou paličkou. Občas k nim přidá hrst karamelizované cibulky a do misky zachytává krémovou hmotu, která z mlýnku vytéká. Ráno občas v kastrolu rozmíchá kvalitní holandské kakao s plnotučným mlékem a směs vaří tak dlouho, dokud nezačne pobublávat. Nalévá nám potom hustou horkou čokoládu a já si ji doslazuji kostkami cukru. Na míchaná vajíčka pokládá proužky másla a její *boondash*, maďarská verze francouzského toastu, je vždy křupavý a dokonale dozlatova opečený. Hrozně ráda ochutnávám její kuchařské výtvořky, ale ještě raději

## UNORTHODOX

ji při přípravě jídla pozoruji. Miluji vůni, která se line celým domem a pomalu se šíří z jednoho pokoje do druhého, jako kdyby jimi projel vlak, jenž ji rozváží. Když se ráno probudím ve svém malém pokojíku, který je až na druhém konci chodby, začnu netrpělivě nasávat a snažím se uhodnout, co dnes Bubby chystá. Vstává vždy časně z rána a v okamžiku, kdy se vzbudím já, je už v kuchyni čilý ruch.

Když Zeidy není doma, Bubby si prozpěvuje. Svým jemným a tenoučkým hláskem si pobrukuje různé melodie, zatímco v lesklé ocelové míse zručně vyšlehává načechraný kopec sněhových pusinek. Tohle je vídeňský valčík, poučuje mě. Tohle maďarská rapsodie. Vypráví mi, že to jsou melodie jejího dětství, vzpomínky na život v Budapešti. Když se Zeidy vrátí domů, okamžitě si pobrukovat přestane. Já vím, že ženy mají zakázáno si zpívat, ale před členy rodiny to dovoleno je. Přesto však Zeidy chce, abychom zpívali jen o šabatě. Chrám byl zničen, tudíž bychom měli zpívat a poslouchat hudbu jen při zvláštních příležitostech. Bubby přesto občas vytáhne starý magnetofon, který jsem dostala od otce, a přehrává na něm pořád dokola kazetu s muzikou ze svatby mého bratrance. Má ho ale vždy puštěný potichu, aby dobře slyšela, jestli někdo nejde. Jakmile se v chodbě jen něco šustne, okamžitě ho vypíná.

Vypráví mi, že její otec byl *Kohen*, a traduje se, že jeho původ sahá zpět až do dob chrámových kněží. *Kohanim* byli vyhlášení svým krásným a zvučným hlasem. Zato Zeidy hudební sluch nemá vůbec. Přesto si rád notuje písně, které slychával od svého otce, když ještě žili v Evropě. Jsou to tradiční melodie, které se zpívají o šabatě, ale on z nich svým zpěvem udělá monotónní

nemelodický popěvek. Bubby jen vrtí hlavou a usmívá se nad marností jeho snažení. Už dávno se nepokouší udržet s ním notu. Zeidy svým silným a monotónním zpěvem přehluší každého, kdo se s ním snaží udržet tón, a melodie nakonec není vůbec rozeznatelná. Podle Bubby její hudební talent zdědil jen jeden z jejích synů. Ostatní zpívají falešně jako jejich otec. Pochlubím se jí, že si mě ve školním sboru vybrali, abych zpívala sólo. Takže jsem svůj silný a čistý hlas nakonec taky nejspíš zdědila po ní. Hrozně si přeju, aby na mě mohla být pyšná.

Bubby se nikdy neptá, jak mi to jde ve škole, a nezajímá se o to, co dělám. Připadá mi, že mě vůbec ani nechce poznat takovou, jaká doopravdy jsem. Jenže ona se takhle chová ke každému. Všichni její rodinní příslušníci zemřeli v koncentračním táboře a já jsem přesvědčená, že už nemá dost sil se na někoho dalšího citově vázat.

Zajímá ji jen jediné: abych byla pořádně najedená. Abych snědla dost krajíců žitného chleba namazaných pořádnou vrstvou másla, dostatek talířů vydatné zeleninové polévky a dost kousků lesklého a vláčného jablečného štrúdlu. Jídlo přede mne servíruje neustále, v jakoukoli denní dobu. Ke snídani musím ochutnat pečenou krůtu. O půlnoci salát coleslaw. Cokoliv, co v tu dobu zrovna vaří, je k dispozici. Pytlík s bramborovými chipsy ani krabice s cereáliemi tu ve spíži nenajdete. Vše, co nám Bubby ve svém domě servíruje, je domácí a čerstvě připravené.

Na to, co bylo ve škole, se u nás vyptává Zeidy. Jemu jde ale spíš jen o to, abych nevyváděla nějaké skopičiny. Zajímá ho jen, jestli se chovám slušně, aby nemusel nikde poslouchat, že má nevychovanou vnučku. Minulý rok před dnem smíření Jom kipur

## UNORTHODOX

mi poručil, abych učinila pokání, a mohla tak začít rok znovuzrozená a jako zázrakem proměněná v tichou a bohobojnou mladou dívku. Vyzkoušela jsem si tak svůj první půst, i když podle Tóry bych se ženou měla stát až ve věku dvanácti let. Dívky většinou drží první půst v jedenácti letech, aby si to vyzkoušely. Po přerodu z dítěte na ženu mě čeká úplně nový svět s novými pravidly. Příští rok pro mne bude jakousi zkouškou nanečisto.

Do oslav svátku stánků Sukot chybí už jen několik dní a Zeidy potřebuje mou pomoc při stavbě malého dřevěného přístřešku suka, ve kterém teď budeme po dobu osmi dní přebývat a jíst. Aby mohl postavit střechu z bambusu, potřebuje, aby mu někdo jednotlivé tyče podával. On zatím balancuje na žebříku a pokládá jednu těžkou tyč vedle druhé na právě přibité trámy. Jednotlivé spojovací kolíky do sebe vždy s bouchnutím zapadnou. Takhle práce vždycky nakonec připadne na mne a stát takhle několik hodin pod žebříkem a podávat jednotlivé tyče do Zeidyho natažených rukou, je pěkná nuda.

Přesto jsem ale ráda, že můžu být někde užitečná. Tyče mají svěží a sladkou vůni, což je dost nepochopitelné, protože je používáme už asi deset let a po celý rok jsou uskladněné ve sklepě. Válím si je mezi dlaněmi a na rukou cítím jejich chladivý povrch a lesk vyhlazený léty používání. Zeidy je pomalu a s rozvahou vytahuje nahoru. I když se většinou do výpomoci s domácími pracemi moc nehrne, na přípravu k nadcházejícím slavnostem si čas najde vždycky. Sukot je jedním z mých nejoblíbenějších svátků, protože ho trávíme venku za chladného podzimního počasí. Se zkracujícími se dny si na terase u Bubby užívám poslední sluneční paprsky, i když se občas musím zabalit do několika svetrů,

abych neprostydla. Ležím na provizorním lehátku, sestaveném ze třech dřevěných židlí, a obličej vystavuji sluníčku, které sem občas pronikne úzkou uličkou mezi řádkou hnědých činžovních domů. Vyhřívat se na slábnoucím podzimním slunci mi dodává neuvěřitelný pocit klidu a zůstávám tak, dokud poslední paprsky nezmizí za pochmurným a prašným horizontem.

Oslavy svátku Sukot trvají dlouho, ale uprostřed oslav jsou čtyři dny, které zase tak sváteční nejsou. Říká se jim Chol HaMoed a není během nich zakázáno ani řídit, ani utrácet peníze, takže se v podstatě podobají ostatním všedním dnům. Jedinou výjimkou je, že se v tyto dny nesmí pracovat, a proto většina rodin vyráží na výlet. Moji bratrance vždycky nějaký výlet na Chol HaMoed naplánují a mně je jasné, že se i tentokrát k někomu z nich připojím. Minulý rok se jelo na Coney Island. Podle toho, co říkala Mimi, to vypadá, že letos vyrazíme na brusle do parku.

Mimi je jednou z mála mých sestřenic, které se ke mně chovají hezky. Asi je to tím, že má rozvedené rodiče. Její matka se sice znovu provdala, ale ten muž už není členem naší rodiny a Mimi teď často dochází do domu Bubby navštívit svého otce, strýčka Sinae. Naše rodina někdy působí, jako kdyby byla rozdělená na dva tábory. Jeden pro problémové členy a druhý pro ty dokonalé. Se mnou se baví jen ta problémová část. Každopádně ve společnosti Mimi se dá užít hodně legrace. Chodí už na střední, a tak může sama cestovat dopravními prostředky. Svoje medově zlatavé vlasy si umí vyfoukat konečky nahoru.

Po dvou nekonečných dnech, kdy musím Bubby pomáhat servírovat sváteční jídla a tahat se s podnosy z kuchyně do suky

## UNORTHODOX

a zase zpátky, je Chol HaMoed konečně tady. Ráno mě přijede vyzvednout Mimi. Jsem už dávno připravená a oblečená přesně podle instrukcí. Přes silné punčocháče jsem si natáhla ponožky a přes košili jsem si vzala teplý svetr, aby mi nebyla zima. Na ruku mám měkoučké rukavice a na hlavě čepici. Je mi trapně z toho, jak jsem navlečená, ale aspoň budu dobře připravená. Mimi má na sobě elegantní černý vlněný kabát se sametovým límcem a sametové rukavice. Její styl jí můžu jen tiše závidět. S rukama legračně vyvěšenýma dolů pod tíhou rukavic vypadám jako nějaká podivná opice.

Bruslení má pro mne neodolatelné kouzlo. Ze začátku se sice na vypůjčených bruslích trochu nejistě potácím a musím se při každíčkém pohybu pevně přidržovat mantinelu, ale brzy se do toho zase dostanu a pak si připadám, jako kdybych létala. Nejdřív se odrazím jednou a potom druhou nohou a pak už si jen se zavřenýma očima vychutnávám, jak hladce svištím vzduchem. Dává mi to neuvěřitelný pocit volnosti.

Z dálky ke mně doléhají ozvěny smíchu a ztrácejí se ve větru, který mi sviští kolem uší. Vnímám jen vše přehlušující rytmus bruslí klouzajících po ledu a úplně se v něm ztratím. Opakuju stejné pohyby stále dokola a jako v transu sním o tom, kdyby tak celý můj život mohl být pořád takový. Pokaždé, když otevřu oči, představím si, že jsem se objevila na úplně jiném místě.

Dvě hodiny utečou jako nic a já mám najednou hrozný hlad. Ale je to trochu jiný druh hladu. Jsem vyhladovělá z té nádherné únavy, a i prázdnota uvnitř je mi pro tentokrát příjemná. Mimi pro nás nachystala košer sendviče. Sníme si je pohodlně usazené na lavičce vedle kluziště.

Jak tak přežvykují žitný chléb s tuňákovou pomazánkou, všimnu si rodinky sedící opodál, mají dceru asi tak v mém věku. Na rozdíl ode mne je na bruslení mnohem vhodněji oblečená. Má na sobě o dost kratší bundu a silné barevné punčochy. Na uších má teplé chlupaté klápky.

Všimne si, že ji pozoruji, a trochu se na lavičce přisune mým směrem. Natáhne ke mně ruku se zavřenou pěstí, a když ji otevře, má na dlani bombón zabalený do stříbrného lesklého papíru. V životě jsem nic podobného neviděla.

„Jsi Židovka?“ zeptám se pro jistotu, abych se ujistila, že je vše košer.

„No jasan,“ odpoví. „Chodím dokonce i do židovské školy a umím psát hebrejským písmem. Jmenuju se Stephanie.“

Opatrně si od ní vezmu nabízenou čokoládu. Je na ní napsáno Hershey's. *Hersh* znamená v jidiš „jelen“. Je to ale také často používané jméno pro židovské chlapce. Pomocí přípony *ey* se ze slova stane zdobnělina. Říkám si, jaký bude asi pan Hershey člověk a jestli jsou na něj jeho děti pyšné, když je jméno jejich otce napsané na obalu od čokolády. Než si ale stačím bombón rozbalit a podívat se, jak vypadá, Mimi na mě vrhne přísný pohled a nesouhlasným zavrtěním hlavy mi dá najevo, abych to nedělala.

„Děkuji,“ otočím se na Stephanie a čokoládu raději rychle sevrů v dlani, aby si jí nikdo nevyšiml. Usměje se na mě a utíká zpátky ke své rodině.

„Tu čokoládu nesmíš jíst,“ varuje mě Mimi, když nás už Stephanie nemůže slyšet. „Není košer.“

„Ale je židovská! Ona sama to říkala! Tak proč bych ji nemohla sníst?“



## UNORTHODOX

„Všichni Židi košer nedodržují. Ale i ti, kteří to dodržují, někdy používají věci, které nejsou dost košer. Vidíš ten nápis OUD na obalu? To znamená, že to je z košer mlékárny. Ale není to *chalav Jisrael* mlékárna, která zpracovává mléko pod dozorem rabinátu. Zeidy by se zhrozil, kdybys něco podobného přinesla domů.“

Mimi mi bonbón sebere a zahodí ho do odpadkového koše.

„Přinesu ti jinou čokoládu,“ utěšuje mě. „Později, až se vrátíme domů. Takovou, která je určitě košer. Můžeš mít třeba oplatky La-Hit, ty máš přeci ráda, ne?“

Smířeně přikývnu. Zatímco dojídám svůj tuňákový sendvič, pozoruji zamyšleně Stephanie, jak na gumové ploše vyskakuje do vzduchu. Zoubky na špičce jejích bruslí vydávají tupý zvuk pokaždé, když dopadne na zem. Dokáže perfektně udržet rovnováhu. *Jak je možné, že je Židovka, a nedodrжуje košer?* Pomyslím si v duchu. *Copak to jde, aby uměla psát hebrejským písmem, a přitom jedla čokoládu Hershey's? Copak neví, jak se má správně chovat?*

Teta Chaya nasadila svůj nejpřísnější výraz. Sedí vedle mne u svátečního stolu a učí mě jíst polévku tak, abych nesrkala. Děsivý pohled v jejích očích je dost dobrý důvod k tomu, abych co nejrychleji a nejlépe udělala, co se ode mne žádá. Obecně se snažím její pozornost moc nepřitahovat, nikdy z toho nekouká nic dobrého. Teta Chaya se účastní každého důležitého rozhodnutí, které se mé osoby týká, i když už se s ní teď tak často nevidám. V době, kdy nás matka nadobro opustila, jsem u ní nějaký čas bydlela. Vozila mě ve své malé černé Hondě a celá ulice nás pozorovala

z oken. Nemohli si tu podívanou nechat ujít. Ve Williamsburgu byla pravděpodobně první ženou, která měla řidičák.

Období, kdy jsem bydlela u tety Chayi, nebylo zrovna to nejšťastnější. Křičela na mne pokaždé, když jsem se rozbřečela. I když jsem se za každou cenu snažila přestat, slzy mě vždy zradily a draly se mi z očí s ještě větší silou. Modlila jsem se, aby si mě k sobě vzala Bubby. Moji prarodiče už sice nebyli nejmladší a vlastní děti jim z hnízda vylétly již před hodně dlouhou dobou, ale nakonec se mě přeci jen ujali. Jenže Zeidy si stále ještě nechává od Chayi radit, jak mě má vychovávat. Copak do toho má zrovna ona co mluvit? Její vlastní tři dcery si sbalily svých pět švestek hned po škole, vdaly se a přestěhovaly se do čtvrti Borough Park.

Před začátkem Sukotu mě Bubby pošle nahoru do čtvrtého patra, kde má Chaya byt, abych jí pomohla s úklidem. Chaya po celém bytě nakladla pastičky na myši. Deratizátor sem sice chodí dvakrát týdně, ale myši tu máme pořád. Tenhle problém s námi sdílí většina ostatních nájemníků starých činžáků ve Williamsburgu. Chaya pastičky potírá arašídovým máslem a strká je pod nábytek. Když jsem přišla nahoru, zrovna je všechny kontrolovala. Zpoza kamen vyštourala jednu z pastiček, ve které se zoufale zmítala myška a žalostně při tom pištěla. Bylo mi jasné, že jakmile byla v pastičce chycená, už nebylo možné ji vyndat, ale stále ještě jsem doufala, že existuje nějaké milosrdnější řešení. Jako když chytíte brouka a vypustíte ho venku. Ale než jsem to jen stačila domyslet, Chaya už oběma rukama uchopila pastičku a prudkým pohybem ji v dlaních přehnula napůl, čímž myšku okamžitě usmrtila.

Zalapala jsem po dechu. Ještě jsem nezažila, že by někdo zabil myš s takovou radostí. Bubby je většinou nacházela už mrtvé, a to

## UNORTHODOX

je potom zabalila do igelitového pytle a odnesla do popelnic ve dvoře. Před několika měsíci jsem v prádelníku mezi svetry našla celou myší rodinku. Leželo tam devět zmítajících se růžových tvorečků velkých asi jako můj palec. Hověli si šťastně na hromádce vytvořené z natrhaných kousků alobalu a papíru, který jim tam zřejmě nanosila jejich maminka. O svém objevu jsem radši nikomu neřekla a nechala jsem je tam ještě celý týden. Jednoho dne zničehonic zmizeli. Pochopitelně bylo ode mne hloupé nechat po bytě volně pobíhat deset dospělých myší. Bubby se potom něco natrápila, než se jí podařilo všechny je pochyvat.

Ne že bych byla zrovna milovnicí myší. Já prostě jen nesnáším, když se má nějaký živý tvor zabít. Zeidy říká, že je můj soucit nepatřičný. Soucítit je dobré, ale ne tak, jak to dělám já, nebo něco v tom smyslu. Prý bych měla mít větší soucit s těmi, kdo se o mě starají, tvrdí. A měla bych se snažit ještě o něco víc, aby na mě mohl být pyšný.

Zdá se mi, že všechny moje tety a strýcové jsou na své děti velmi přísní. Neustále je za něco hubují, ztrapňují je a křičí na ně. To je *chinuch*, výchova dětí podle Tóry. Je duchovní povinností rodičů vychovat ze svých dětí bohabojné a zákonů dbalé Židy. Jakékoli výchovné prostředky jsou akceptovatelné, pakliže splňují svůj účel. Zeidy mi často opakuje, že je jeho povinností svá vnoučata tvrdě napomínat. Je sice zakázáno se na někoho doopravdy hněvat, ale v rámci *chinuch* může hněv předstírat. V téhle rodině nikdo nikoho neobjímá, ani si nedáváme polibky. Nevyměňujeme si mezi sebou žádné lichočky. Naopak, jeden druhého pozorně sledujeme, abychom si mohli při každé příležitosti vyčíst nějaké duchovní nebo materiální prohřešky. V tomto, podle

Chayi, spočívá význam slova soucit. Soucit s duchovním blahem svých bližních.

Chaya se rozhodla vzít si na starost mé duchovní blaho. Kdykoli zavítá k Bubby na návštěvu, pozoruje mě ostřížím okem, aby mi mohla okamžitě vytknout i ty nejmenší přestupky a prohřešky. V její přítomnosti se mi vždycky rozbuší srdce. Jeho tlukot mi hučí v uších a přehlušuje zvuk jejího hlasu. Což neznamená, že by mě ostatní členové rodiny také nekritizovali. Teta Ráchel se na mne neustále dívá, jako kdybych si zapomněla omýt bláto z tváře, a strýc Sinai mi vlepi políček pokaždé, když mu zkrížím cestu. Když se mnou ale mluví Chaya, dívá se mi zpříma do očí a rty má zlobou pevně sevřené. Úplně tomu nerozumím. Na sobě má vždy nějaký drahý kostýmek sladěný s botami, který si nikdy neušpiní ani nepomačká, i když v něm servíruje jídlo nebo uklízí. Když mi na límec ukápně trocha polévky, krátce pohrdavě sykne. Dělá jí dobře, že se jí bojím. To je naprosto jasné. Případá si pak silná. Ostatní neřeší, co si o nich myslím, ale ona velmi dobře ví, že z ní mám strach a dělá jí to radost. Občas se umí hezky přetvařovat. To potom nasadí ten nejsladší hlásek, jaký jen dovede, a snaží se působit mile, ale z jejích přimhouřených, bleděmodrých očí vyčítím úplně jiný záměr. Zeptá se například, jestli bych jí nechtěla pomoci s přípravou třešňového koláče, ale potom mě při hnětení těsta ve velké ocelové míse bedlivě pozoruje, připravena vytknout mi sebemenší pochybení.

Chaya je v rodině jediná přírodní blondýna. Mám sice další dvě tety, které nosí blond paruku, ale všichni dobře víme, že jejich vlasy byly prošedivělé již před svatbou. Pouze Chaya se může chlubit pravými blond vlasy. Krom toho má také světlou

## UNORTHODOX

a bezchybnou pleť a ledově modré oči. Přírodní blondýnku ve Williamsburgu tak často nepotkáte a Chaya je na svou krásu patřičně pyšná. Občas si hlavu polévám vymačkanou šťávou z citronů a roztírám ji až do konečků v naději, že se mi tak podaří mou barvu zesvětlit. Zatím bezvysledně. Jednou jsem si potřela pár pramínek zesvětlovačem a ten zabral, ale bylo to hodně vidět a já se bála, že na to někdo přijde. Vlasy si totiž barvit nesmíme. Představa, že by si ostatní všimli, že jsem si odbarvila vlasy, a potom mě za to pomlouvali, byla neúnosná.

Chaya Zeidu přiměla, aby mě vzal k dalšímu psychiatrovi. Už jsme navštívili dva, oba ortodoxní Židy s lékařskou praxí ve čtvrti Borough Park. Podle toho prvního je se mnou vše v naprostém pořádku. Ten druhý nakonec Chaye vyslepičil všechno, co jsem mu tam napovídala, takže jsem se zařekla, že už mu nic dalšího vyprávět nebudu. Nakonec to vzdal. Teď se Chaya rozhodla, že novým psychiatrem musí být žena.

Chápu, proč chtějí, aby mě prohlédl doktor, který léčí blázný. Sama si o sobě myslím, že nejsem úplně normální. Pořád čekám, až se jednoho rána probudím a u pusy budu mít pěnu, stejně jako prateta Esther, která měla epilepsii. Chaya je koneckonců přesvědčena o tom, že podobnými problémy trpí z matčiny strany všichni. S tak slavnou genetickou výbavou, jako je ta moje, můžu jen stěží doufat, že bych byla duševně zdravá. Jedno ale nechápu. Když mi tedy podle nich některý z těch doktorů může pomoci, proč k nim nevzali také moje rodiče? A jestli je tam vzali a nepomohlo jim to, proč by to tedy v mém případě mělo být jinak?

Lékařka se jmenuje Shifra. Má před sebou na papíře schéma, kterému říká enneagram. Je to seznam devíti typů osobnosti

a ona mi vysvětlí, že můžu být jedním z těchto devíti typů, ale zároveň můžu být ještě ovlivněna „křídly“ ostatních osobností. Mohla bych být tedy například pětka s křídly bodu čtyři a šest.

„Čtyřka je Individualista,“ vysvětluje mi. „To jsi ty.“

Zaškatulkovala si mě během prvních deseti minut našeho setkání. Je snad něco špatného na tom být samostatnou a soběstačnou osobností, která má ráda své soukromí, jak mě právě popsala? V tomhle spočívá neuroza, kterou se ze mě Chaya snaží za každou cenu vymýtít, a přetvořit mě tak k obrazu svému? Přeje si, abych byla stejná jako ona: přísná, disciplinovaná a hlavně přizpůsobivá?

Snažím se zmizet ze sezení co nejrychleji. Pro paní „doktorku“ to pochopitelně bude jen další důkaz toho, že se mnou skutečně něco není v pořádku a že je tento problém potřeba vyřešit. Neukázněná osobnost, kterou je nutno znovu usměrnit. Procházím se po Šestnácté Avenue a pozoruji ženy a dívky, jak nakupují vše nezbytné na šabat. Ze špinavých okapů se line nevalná vůně rybniny, až si musím zacpat nos. Nechápu, proč i já nemůžu být stejně cudná jako ony. Skromnost a zdrženlivost jim přímo koluje v žilách. Je zřejmé, že i jejich způsob myšlení je klidný a ukázněný. Výraz v mé tváři hned každému prozradí, co si myslím. Své myšlenky sice nahlas nikdy nevyslovuji, ale každému je hned jasné, že to bude něco nepřipustného. Zrovna teď mě jedna taková napadla. Měla bych být zpátky ve Williamsburgu asi tak za hodinu a jen pár bloků odsud na sever je veřejná knihovna, kolem které jsem již několikrát prošla. Snad nebude tak nebezpečné se tam na chvíli zašít. Nikdo mě tu v okolí nezná, takže se nemusím bát, že by mě někdo uviděl.

## UNORTHODOX

V knihovně je ticho a klid, a tak se moje myšlenky mohou volně rozlétnout do prostoru ohraničeného vysokým stropem. Knihovnice zrovna srovnává knihy vystavené v dětském oddělení a kromě ní tady naštěstí nikdo jiný není. Miluji oddělení knih pro děti. Je tam dostatek míst, kam se člověk může pohodlně posadit, a i knížky tu jsou pro mne již předem vybrané. Pracovníci knihovny mě vždy přivítají s úsměvem a očima mě tiše povzbuzují.

Nemám čtenářský průkaz, takže si nemůžu půjčovat knížky domů. Moc by se mi to ale líbilo. Čtení knížek mi dodává neuvěřitelný pocit štěstí a svobody. Kdybych tak mohla mít knížky pořád u sebe, určitě bych všechno ostatní snášela mnohem lépe.

Zdá se, jako by mi všichni ti spisovatelé rozuměli a své příběhy psali o mně. Jak bych se jinak mohla tolik podobat postavám z příběhů Roalda Dahla – nešťastným a předčasně dospělým dětem, kterými jejich povrchní příbuzní a kamarádi opovrhují a zanedbávají je.

Poté, co dočtu knížku *Jakub a obří broskev*, sním i já o tom, že se mi na zahrádce u Bubby podaří dostat dovnitř některého z ovocných plodů a odkutálet se někam hodně daleko. Přijde mi, že v knížkách pro děti se vždy zvláštním a nepochopeným dětem jako jsem já poštěstí dostat se do tajemného podzemního světa. Vždy se stane něco, co jejich život změní, a ony se dostanou tam, kam doopravdy patří. Teprve potom si uvědomí, že jejich dosavadní život byl jeden velký omyl a že byli vždy něčím výjimeční, a proto na ně čeká jiná, lepší budoucnost. Tajně doufám, že se i já propadnu do králičí nory, nebo projdu starou skříní do Narnie. Mám snad nějakou jinou možnost? V tomhle světě se nikdy nebudu cítit jako doma.

Pohodlně se usadím, abych si mohla vychutnat ten okamžik, kdy se nedočkavě začtu do příběhu o Matyldě. Ta své skryté schopnosti objevila jednoho dne ve škole. Byl to přesně ten zlomový moment, kterých jsou všechny příběhy plné. V jednu chvíli se vám zdá, že je vše beznadějně ztraceno, a potom se situace naprosto nečekaně vyřeší. Možná i já jednou zjistím, že mám v sobě ukrytou tajemnou sílu, o které mi nikdo nikdy neřekl. Dřímá snad ve mně tato síla již teď? Všechno by dávalo smysl, kdybych jen mohla být jako Matylda a na konci příběhu odejít domů se slečnou Dobrotovou.

Knížky pro děti mají vždy šťastný konec. Zatím jsem nezačala číst knihy pro dospělé, takže jsem stále ještě přesvědčená, že tomu tak bude i v normálním životě. Představitivost funguje přesně podle tohoto pravidla: v dětských očích je svět spravedlivý. Už dlouho čekám, že jednoho dne přijde někdo, kdo mě zachrání, stejně jako je tomu v knížkách. Jen stěží jsem se nakonec smířila se zjištěním, že můj ztracený skleněný střevíček vůbec nikoho nezajímá.

Hloupému člověku nejvíce prospívá, když mlčí. Tohle rčení slychávám neustále nejen od Chayi, ale i od učitelů ve škole a z učebnic jidiš. Žena zbavena spirituality je zbytečně moc slyšet, stejně jako se ozvěna rozezná nejlépe v prázdné nádobě. Je-li nádoba plná, žádný zvuk nevydává. Neustále mi opakují nějaká rčení, ale tohle se mě dotýká ze všech nejbolestivěji.

Snažím se to nedělat, jenže chuť odmítnout jako by mi byla vrozená. Víím, že není úplně nejrozumnější snažit se mít pořád poslední slovo. Kdybych se naučila držet jazyk za zuby, ušetřila